צ'ארלי צ'פלין -הסרט הדיקטטור הגדול

חלק א' -חומר רקע על הסרט

הדיקטטור הגדול הוא סרט קולנוע שנכתב ובוים על ידי צ'ארלי צ'פלין ויצא לאקרנים ב- 1940. קטע הסיום מובא כאן גם בגלל תוכנו אבל גם עקב העובדה שצ'פלין בתחום אמנותו מבטא לתקופתו "יציאה נגד".

הסרט לועג למשטרים הדיקטטוריים של אירופה בשנות השלושים של המאה העשרים ויוצא במיוחד כנגד אדולף היטלר בגרמניה הנאצית ובניטו מוסוליני באיטליה הפאשיסטית.

הסרט האייקוני הזה יצא 13 חודשים אחרי הפלישה של היטלר לפולין ופרוץ מלחמת העולם השנייה.

חשיבותו ההיסטורית של הסרט היא בנקיטת עמדה חד משמעית כנגד הדיקטטורים וכנגד היטלר .בשעה שארצות הברית שבה פעל צ'פלין ובה נוצר הסרט, הייתה נייטרלית ורבו בה קולות הבדלנים הקוראים להימנע מלקחת חלק במלחמה. הוליווד ממש לא התלהבה מהרעיון ליצור סאטירה על גרמניה הנאצית. בתחילת ימי ההפקה היה קיים חשש שגם האנגלים לא יקרינו סרט שירגיז את הגרמנים. אך למרות זאת צ'ארלי צ'פלין המשיך בעשיית הסרט.

בסרט התייחס צ'פלין לכל העריצים הגדולים ודמויות המפתח של אירופה הפשיסטית והגחיך כל אחד מהם, ללא שמץ של פחד או איפוק. שמות הדמויות ב"דיקטטור הגדול" הם אדנואיד הינקל שהוא למעשה אדולף היטלר; בנזינו נפלוני שהוא העריץ האיטלקי בניטו מוסוליני; גארביץ' (שיבוש של Garbage, כלומר זבל) שהוא שר התעמולה הנאצית יוזף גבלס; והרינג (דג מלוח) שהוא הוא הרמן גרינג, מבכירי המשטר הנאצי. במקום צלב קרס, הסמל של מפלגתו של הינקל הוא שני איקסים, ונקרא בסרט double cross שהוא ביטוי אנגלי שמשמעותו "רמאות" או "מעילה באמון".

"הדיקטטור הגדול" יצא, כאמור, לפני ההשמדה ההמונית של יהדות אירופה. צ'פלין בעצמו כתב באוטוביוגרפיה שלו, שיצאה ב־1964, שאילו הוא היה יודע בזמנו את גודל הזוועה של מחנות הריכוז הנאציים, הוא לא היה עושה את הסרט הזה.

עלילת הסרט מספרת על ספר יהודי (צ'ארלי צ'פלין) החי במדינה הדמיונית "טומאניה" (בת דמותה של גרמניה הנאצית). הספר משתתף במלחמת העולם הראשונה, ובה הוא מוצא טייס טומאני פצוע בשם שולץ ועוזר לו לעבור בטיסה ממקום הקרב למקום בטוח. כלי הטיס מתרסק והספר נחבט בראשו ומאבד את זכרונו. במהלך השנים שבהן היה הספר מאושפז בבית החולים הצבאי כשהוא סובל מאיבוד זיכרון, ה"פוי" (קריאת גועל יידית, שמשמשת כפרפרזה לכינוי "פיהרר") אדנואיד הינקל (צ'ארלי צ'פלין) עלה לשלטון והטיל מגבלות על היהודים. הספר (שדומה במראהו לפוי הינקל) בורח מבית החולים וחוזר לאזור מגוריו, הגטו. הספר מסתבך עם חיילי פלוגות סער והמצב מגיע לכך שהם רוצים להרוג אותו, אבל ברגע האחרון מגיע שולץ, הטייס שהספר הציל במלחמה ובינתיים הפך למפקד בכיר בלשכת הפוי, מזהה את הספר ומציל אותו.

הספר היהודי ושולץ (הטייס לשעבר) נלכדו על ידי פלוגות הסער ונשלחו למחנה ריכוז. השניים ברחו משם במדי קצינים, ונוצר הרושם שהספר היהודי הוא הינקל, שרגיל להיות לבוש במדים, ואילו הינקל, שיצא לצוד לבדו נלכד על ידי רודפיו של הספר, במחשבה שהוא הספר. עקב כך, הספר היהודי שהתחלף עם הינקל נאלץ לפלוש לאוסטרליץ' ושם הוא נאלץ לשאת נאום שבו מוצג באופן ברור המסר המרכזי של הסרט. הנאום מתחיל בכך שהספר אומר כי אינו רוצה להיות דיקטטור יותר. אז משתנה אופן הדיבור שלו בצורה חדה, לעומת אופן הדיבור של הדמות במשך הסרט, וצ'פלין מציג בשפתו את עמדתו הפוליטית.

קטע נאום הסיום של הסרט מפורסם מאד ובהמשך מוצג הקטע ותימלולו

חלק ב

קישור לקטע הסיום

https://www.youtube.com/watch?v=tgWEeHD5Fhs

שאלות

מה הם עיקרי העמדה המובעת בנאום ?

מה משמעות תמונת ההמון בסיום הנאום?

אני מצטער, אך אינני רוצה להיות קיסר. זה לא ענייני. אינני רוצה לשלוט או לכבוש אף אחד. הייתי רוצה לעזור לכולם אם זה אפשרי - יהודי, גוי, שחור, לבן. כולנו רוצים לעזור אחד לשני; זהו טבעם של בני האדם. אנו רוצים לשמוח מאושרו של הזולת - לא מאומללותו. איננו רוצים לשנוא ולבוז לזולת. בעולם הזה יש מקום לכולם, והאדמה הטובה עשירה ויכולה לספק את צרכיהם של כולם. חיינו יכולים להיות חופשיים ויפים, אך איבדנו את דרכינו. תאוות הבצע הרעילה את נפשותיהם של בני האדם, זרעה בעולם שנאה, הצעידה אותנו בצעדי ברווז לאומללות ולשפיכות דמים. התפתחנו במהירות, אך כלאנו את עצמנו. מכונות הנותנות שפע השאירו אותנו במחסור. הידע שלנו הותיר אותנו ציניים, תבונתנו קשה ולא נדיבה.

אנו חושבים יותר מדי ומרגישים פחות מדי.יותר ממיכון דרושה לנו אנושיות. יותר מתבונה דרושות לנו אדיבות וסובלנות. בלי תכונות אלו החיים יהיו אלימים והכל יאבד. המטוס והרדיו קרבו אותנו - עצם טבען של המצאות אלו זועק למען טובת האדם, זועק לאחווה כלל עולמית ולאחדות כולנו. אפילו כעת כשקולי מגיע למיליונים ברחבי העולם , מיליוני גברים, נשים, ילדים, וזקנים נואשים, קורבנות שיטה הגורמת לאנשים לענות ולכלוא חפים מפשע.

לשומעיי אני אומר - אל ייאוש, האומללות הפוקדת אותנו היא בת חלוף. זו מרירותם של בני אדם החוששים מדרכה של הקדמה האנושית. שנאת בני האדם תחלוף, רודנים ימותו, והכוח שנלקח מן העם ישוב אל העם, וכך כל עוד אנשים הם בני תמותה, החירות לעולם לא תגווע.

חיילים, אל תתמסרו לבריונים, אנשים הבזים לכם ומשעבדים אתכם, השולטים בחייכם, האומרים לכם מה לעשות, מה לחשוב ומה להרגיש, המאמנים ומרעיבים אתכם, המתייחסים אליכם כאל בקר ומשתמשים בכם כבשר תותחים. אל תיכנעו לאנשים לא טבעיים אלו, אנשי מכונה עם מוחות מכונה ולבבות מכונה. אתם איננכם מכונות, איננכם בקר, אתם אנשים. אהבת האנושות מפעמת בליבכם, איננכם שונאים. רק הבלתי אהובים שונאים, הבלתי אהובים והבלתי טבעיים.

חיילים, אל תלחמו למען העבדות, הילחמו למען החירות. בפרק 17 בבשורה על-פי לוקאס נכתב: "ממלכת האל מצויה בקרבכם", לא באדם אחד ולא בקבוצת בני אדם אלא באנושות כולה, בכם, בכם העם יש את הכוח, הכוח ליצור מכונות, הכוח ליצור אושר. בכם העם יש את הכוח להפוך את החיים הללו לחופשיים ויפים, להפוך את החיים להרפתקה מופלאה. לכן בשם הדמוקרטיה הבה נשתמש בכוח הזה, הבה נתאחד ללחום למען עולם חדש, עולם הגון, שייתן לאדם את הסיכוי לעבוד, שייתן עתיד לצעירים וביטחון לעת זקנה.

בהבטיחם את הדברים הללו בריונים עלו לשלטון. אבל הם משקרים, הם אינם ממלאים את ההבטחה הזאת, הם לעולם לא ימלאו אותה. רודנים משחררים את עצמם אך הם משעבדים את העם. כעת הבה נילחם להגשים את ההבטחה, נילחם לשחרר את העולם, לסלק את המחסומים הלאומיים, את תאוות הבצע, את השנאה ואת חוסר הסובלנות. הבה נילחם למען עולם של הגיון, עולם בו מדע וקדמה יובילו לאושרם של כל בני האדם.

חיילים, בשם הדמוקרטיה הבה נתאחד!!! (התרגום מוויקיציטוט)

חלק ג'

צ'פלין מפליא בנאום ג'יבריש מבוסס על השפה הגרמנית שכל כולו לעג לדיקטטורים ולסגנון דיבורו הצורם וההיסטרי של היטלר. בנאום המכונה "דמוקרטי שטונק", מסביר הינקל את עיקרי תורתו באומרו בין היתר: "דמוקרטי שטהונק. ליברטי שטהונק. פריי שפראכן שטהונק." כאשר מתורגמן מתרגם לאנגלית "הפוי סבור כי הדמוקרטיה היא תועבה. הפוי מגנה את חופש הדיבור" במבטא אוקספורדי מושלם. צ'פלין לועג להיטלר, המחפש את האדם הארי המושלם, במשפט "קודם ניקח את היהודים, אחר כך את בעלי השיער הכהה". בהמשך הדברים, מזכיר הינקל את היהודים ("דר יודה") ומתפרץ בצווחות רמות, ממושכות ותוקפניות על המיקרופון תוך נפנופי אגרוף שאינם מותירים מקום לספק באשר לרגשותיו. לאחר קטע ממושך וצעקני זה בנאומו של הפוי, מסתפק המתורגמן לאנגלית בהערה הלאקונית - "הפוי התייחס זה עתה לבעיה היהודית." פרץ ממושך נוסף של צרחות רמות ותוקפניות מצד הינקל, מתורגם לאנגלית, באותה יבושת, כ"בקשר לשאר העולם, ליבו של הפוי שוחר שלום." צ'פלין מבקש ללעוג בכך לצביעותה של מכונת התעמולה הנאצית מחד, ומאידך - לאדישות שגילה העולם בתחילת הדרך כלפי כוונותיו של היטלר עליהן הצהיר בריש גלי.(וויקיפדיה)

קישור

https://www.youtube.com/watch?v=isLNLpxpndA&t=57s